

SABINA KUBAS

Uniwersytet Rzeszowski

WYKLUCZENIE PAŃSTWA CZŁONKOWSKIEGO Z ORGANIZACJI MIĘDZYNARODOWEJ

1. WSTĘP

Podstawową rolą organizacji międzynarodowych jest umożliwienie ich członkom kształtowania własnych interesów narodowych na szerszym forum. Jest to jedno z narzędzi, którymi posługują się państwa. Realizacja ich polityki odbywa się na wielu płaszczyznach, np. polityka bezpieczeństwa, polityka gospodarcza, polityka społeczna, czy też polityka ekonomiczna, itp. Dlatego należy zauważyć, że udział państw w różnego rodzaju organizacjach międzynarodowych umożliwia poprzez zawierane sojusze kształtowanie wewnętrznej polityki na różnych płaszczyznach i w różnych obszarach tematycznych, na sposób partnerstwa państw z innymi krajami. Dzięki temu uzyskanie pomocy w rozwiązywaniu zaistniałych problemów w państwie, a także rozwój czynników stanowiących o przewadze konkurencyjnej wobec innych podmiotów jest zdecydowanie łatwiejszy do osiągnięcia¹.

Formą ograniczenia a wręcz pozbawienia praw przysługujących państwom, które należą do organizacji międzynarodowej jest ich

---

¹ M. MIRONOWICZ, *Rola organizacji międzynarodowych w kształtowaniu polityki bezpieczeństwa państw w środowisku międzynarodowym*, «Obronność. Zeszyty Naukowe» 3/2016, s. 235.

wykluczenie ze struktur organizacyjnych. Jest to swego rodzaju konsekwencja, z którą państwo członkowskie musi sobie radzić dopuszczając się określonych działań naruszających podstawy funkcjonowania tejże organizacji. Nie każdy czyn godzący w interesy organizacji stanowi podstawę wykluczenia. Jest to najdotkliwszy ze skutków, jakie organizacja może przewidywać w swoim statucie, ponieważ to właśnie akt założycielski zawiera postanowienia w tym zakresie. Nie jest to jednak uregulowanie obligatoryjne, gdyż nie wszystkie organizacje międzynarodowe decydują się na wprowadzenie takich norm.

Wykluczenie z organizacji jest, jako przejaw mocy organizacji w stosunku do państw członkowskich, podstawą jej władzy nad członkami. Organizacja międzynarodowa może wykluczyć ze składu członka niewykonywającego nakazów albo też zakazów postanowień statutowych. Dysponowanie wyłącznie prawem wykluczenia, bez prawa stosowania przymusu jest jednym z czynników, które w sposób istotny odróżniają organizację międzynarodową od państwa. Przemoc nie jest normalnym, czy też jedynym środkiem państwa, jest jednak środkiem specyficznym. Państwo jest taką samą wspólnotą ludzką, która w obrębie określonego terytorium rości sobie prawo monopolu na wywieranie prawomocnej przemocy fizycznej. Wszystkim innym związkom czy pojedynczym osobom tylko o tyle przyznaje się prawo do przemocy fizycznej, o ile zezwala na nią ze swej strony państwo. Ono uchodzi za jedyne źródło prawa do przemocy².

Tak więc organizacja międzynarodowa to podmiot, który posiada uprawnienia do wdrożenia przepisów mających na celu wykluczenie państwa członkowskiego, jednak nie jest to jej obowiązek. Oczywistym jest także fakt, że w sytuacji gdy państwo członkowskie dopuszcza się działań lub też zaniechań stanowiących karygodne naruszenie założeń, zasad i wartości danej organizacji, to jednym wyjściem jest usunięcie takiego członka ze względu na zagrożenie z jego strony, kierowane w stosunku do organizacji, do której należy.

Celem artykułu jest ujęcie na płaszczyźnie prawo-porównawczej regulacji prawnych organizacji międzynarodowych odnoszących się do

---

² M. WEBER, *Polityka jako zawód i powołanie*, Kraków–Warszawa, 1998, s. 55.

wykluczenia państwa członkowskiego zarówno w aspekcie teoretycznym jak i praktycznym, a także wskazanie, iż brak norm prawnych zawartych w akcie założycielskim z zakresu wykluczenia państwa członkowskiego nie stoi na przeszkodzie, aby podmiot taki usunąć ze struktur organizacyjnych. Zastosowanie metody dogmatycznej i komparatystycznej pozwala na lepsze zrozumienie woli twórców organizacji w zakresie członkostwa i porównanie ich pod względem zastosowanych metod normatywnych.

2. WYKLUCZENIE Z ORGANIZACJI MIĘDZYNARODOWEJ – PRÓBA ZDEFINIOWANIA

Organizacja międzynarodowa to podmiot, który posiada uprawnienia do wdrożenia przepisów mających na celu wykluczenie państwa członkowskiego, jednak nie jest to jej obowiązek. Oczywistym jest także fakt, że w sytuacji gdy państwo członkowskie dopuszcza się działań lub też zaniechań stanowiących karygodne naruszenie założeń, zasad i wartości danej organizacji, to jednym wyjściem jest usunięcie takiego członka ze względu na zagrożenie z jego strony, kierowane w stosunku do organizacji, do której należy jak i pozostałych jej członków.

Organizacje międzynarodowe, pojęte jako instytucje międzynarodowe, wyposażone przez państwa we własne organy, same stanowią jedynie wspólne organy współdziałania międzynarodowego podmiotów tj. państw. Dotyczy to zarówno tych organizacji, które zostały wyposażone przez państwa w osobowość międzynarodową, jak i tych, które nie są osobami prawnymi prawa międzynarodowego. Z tego też względu wszystkie organizacje międzynarodowe powstają, istnieją, ulegają poprawkom, zmianom, rewizji i są rozwiązywane na podstawie woli państw i w sposób przez państwa określony. Wola państw ma w tym wypadku największe znaczenie, ponieważ ich przystąpienie,

wystąpienie, czy też wykluczenie stanowią o bycie i dalszych losach funkcjonowania organizacji³.

Wykluczenie państwa członkowskiego, nawet tam, gdzie jest to dozwolone, określane jest „ekstremalnym lekarstwem”, które nie jest łatwe do pogodzenia z żadnym z różnych podejść odnoszących się do funkcjonowania organizacji międzynarodowych skupionych na poszerzaniu własnych granic. Jeśli dana wspólnota jest powołana do pełnienia określonych funkcji lub jako podstawowa forma rządu światowego lub regionalnego lub po prostu jako forum dyskusji dla państw próbujących rozwiązać wszelkie zachodzące między nimi różnice, wydalenie członka z jakiegokolwiek powodu wydaje się podważać to wszystko co stoi u podstaw jej utworzenia. Ponieważ Schermers i Blokker zauważają, że wydalenie jest „dowodem impotencji i im bardziej prymitywny jest system prawny, tym bardziej oczywisty będzie ten brak władzy”, wskazuje się, że członek, którego nie można kontrolować, powinien zostać wydalony ze społeczności, w ramach której kontrola ta jest uniemożliwiona⁴.

Wykluczenie jest to więc pewna sankcja, która grozi państwu członkowskiemu ze strony organizacji międzynarodowej z powodu istotnego naruszenia chociażby jednego z postanowień traktatu konstytucyjnego. To w jakim zakresie oraz w jakim czasie będzie odbywać się postępowanie o wydalenie zależy tylko i wyłącznie od samej organizacji i upoważnionych w tym zakresie jej organów. Wykluczenie jest jedną z form pozbawienia praw i obowiązków członkowskich, które jest niezależne od woli państwa-członka. Podmiotem władczym w przypadku tej sankcji jest jedynie organizacja międzynarodowa⁵.

Zrozumienie pojęcia wykluczenie w przypadku udziału w organizacji międzynarodowej odnosi się do usunięcia państwa członkowskiego w przypadku podjęcia przez nie działań, które naruszają zasady, czy też uregulowania zawarte w akcie założycielskim. Każda umowa tworząca organizację międzynarodową zawiera normy odnoszące się

---

³ K. KOCOT, *Organizacje międzynarodowe. Systematyczny zarys zagadnień prawa międzynarodowego*, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1971, s. 276.

⁴ N. BLOKKER, H. SCHERMERS, *International Institutional Law: Unity Within Diversity*, Haga 2003, s. 106.

⁵ N. D. WHITE, *The law of international organisations*, Manchester 2005, s. 119.

do warunków przystąpienia, a także te, kwalifikujące dany czyn jako zachowanie mogące skutkować usunięciem państwa, które się tego dopuściło. Nie są to jednak uregulowania obligatoryjne i nie wszystkie organizacje się na nie zdecydowały.

3. REGULACJE PRAWNE WARUNKUJĄCE URUCHOMIENIE PROCEDURY WYKLUCZENIA Z ORGANIZACJI MIĘDZYNARODOWEJ

Organizacje międzynarodowe w swoich aktach założycielskich z reguły przewidują możliwość wykluczenia państwa członkowskiego jednak nie jest to regułą (Unia Europejska czy Światowa Organizacja Zdrowia). Takie postępowanie uruchamiane jest w sytuacji niewłaściwego działania lub zaniechania podmiotu członkowskiego, które polega na łamaniu zasad członkostwa określonych w statucie. Wskazane w artykule organizacje międzynarodowe w sposób empiryczny i komparatystyczny określają w jaki sposób i na jakiej podstawie państwo członkowskie może zostać usunięte z ich struktur. Na przełomie dziejów regulacje te były ujmowane jednolicie, ale też różniły się między sobą dokładnością i precyzją.

W przypadku Organizacji Narodów Zjednoczonych (ONZ), zgodnie z Kartą Narodów Zjednoczonych⁶ każde państwo członkowskie, które upoczywie łamie zasady określone w akcie założycielskim, może być na wniosek Rady Bezpieczeństwa usunięte z tejże organizacji przez Zgromadzenie Parlamentarne⁷. Użycie tego narzędzia jest w rzeczywistości bardzo rzadkie. Żadne państwo nie zostało jak dotąd wydalone z tej organizacji, chociaż przeprowadzono weto przez Francję, Wielką Brytanię i Stany Zjednoczone, aby powstrzymać Radę Bezpieczeństwa przed zaleceniem Zgromadzenia Ogólnego w celu wydalenia Republiki Południowej Afryki w 1974 roku. Zgromadzenie z pewnością usunęło by Afrykę Południową i miałoby prawne uzasadnienie aby skorzystać

---

⁶ Karta Narodów Zjednoczonych z 26 czerwca 1945 roku, [w:] *Prawo międzynarodowe publiczne. Wybór dokumentów*, red. A. PRZYBOROWSKA-KLIMCZAK, Lublin 2006, s. 9.

⁷ Por. art. 6 Karty [w:] A. PRZYBOROWSKA-KLIMCZAK, *op. cit.*, s. 9.

z postanowień artykułu 6 Karty Narodów Zjednoczonych, gdyż Republika Południowej Afryki w ramach apartheidu uporczywie naruszyła zasady zawarte w akcie założycielskim⁸. Nie ma więc obowiązku wdrożenia procedury wykluczenia państwa łamiącego regulacje statutowe, jest to uprawnienie, z którego skorzystać może Zgromadzenie Parlamentarne. Działanie mające na celu usunięcie podmiotu członkowskiego jest więc decyzją ostateczną, uzależnioną od uporczywości i powagi czynów, których dopuszcza się państwo członkowskie.

Sytuacja Organizacji Narodów Zjednoczonych i pozostałych organizacji systemu Narodów Zjednoczonych wprowadza konsekwencje wykluczenia z ONZ wykraczające poza bezpośredni status członka tejszej organizacji. Państwa należące do Organizacji Narodów Zjednoczonych do spraw Oświaty, Nauki i Kultury (UNESCO)⁹ przestają być członkami tej organizacji, w sytuacji gdy są wykluczone z Organizacji Narodów Zjednoczonych. Tak więc pozycja państwa członkowskiego w UNESCO uzależniona jest od jego pozycji w ONZ¹⁰. Tak jak ma to miejsce również w przypadku Organizacji Międzynarodowego Lotnictwa Cywilnego zgodnie z art. 93 bis lit. a p. 2¹¹. W praktyce klauzulę wykluczenia zastosowano w przypadku Hiszpanii, kiedy to zaproponowano poprawkę do konstytucji, która do czasu ratyfikacji spowodowała wykluczenie tego państwa¹².

W przypadku Afrykańskiego Banku Rozwoju wykluczenie jest konsekwencją zawieszenia państwa członkowskiego w jego uprawnieniach. Członek zawieszony automatycznie przestaje być członkiem

---

⁸ K. MAGLIVERAS, *Exclusion from Participation in International Organisations: The Law and Practice Behind Member States' Expulsion and Suspension of Membership*, Haga-Londyn-Boston 1999, s. 48.

⁹ Konwencja dotycząca utworzenia Organizacji Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury z 16 listopada 1945 r., [w:] *Zbiór statutów i regulaminów organizacji międzynarodowych. Organizacje wyspecjalizowane ONZ*, red. S. HUBERT, II, Warszawa 1966 r., s. 305.

¹⁰ J. MENKES, A. WASILKOWSKI, *Organizacje międzynarodowe. Prawo instytucjonalne*, Warszawa 2017, s. 281.

¹¹ Konwencja o Międzynarodowym Lotnictwie Cywilnym z 7 grudnia 1944 r. (Dz.U. z 1959 r. Nr 35, poz. 212 zał. ze zm.).

¹² E. SOCHOR, *The Politics of International Aviation*, Londyn 1991, s. 42.

też organizacji z upływem roku od daty zawieszenia, chyba że Rada Gubernatorów, w okresie tym zdecydować większością nie mniejszą niż siedemdziesiąt procent ogólnej liczby głosów przysługujących członkom o jego przywróceniu¹³. Tak więc usunięcie członka z tej organizacji jest ostatnim stopniem sankcji jaka może być zastosowana w jego kierunku w momencie gdy jego postępowanie narusza regulacje aktu założycielskiego oraz gdy w okresie roku zachowanie to nie ulega poprawie¹⁴.

Analogicznie przedstawia się także członkostwo w Azjatyckim Banku Rozwoju, ponieważ tutaj występuje także okres jednego roku, kiedy to państwo członkowskie będąc zawieszonym, może w konsekwencji zostać usunięte¹⁵. Podobne uregulowania odnaleźć można w umowie tworzącej Międzynarodowy Bank Odbudowy i Rozwoju Gospodarczego, gdzie wykluczenie również „wywodzi się” z zawieszenia państwa członkowskiego¹⁶.

Podstawa wykluczenia państwa członkowskiego z Rady Europy określona została w statucie i również znajduje swe źródło w innej sankcji, którą jest zawieszenie państwa-członka. W pierwszym etapie, w przypadku naruszenia podstawowych zasad funkcjonowania organizacji, podmiot członkowski może zostać zawieszony w swych uprawnieniach oraz wezwany przez Komitet Ministrów do wystąpienia. W przypadku niezastosowania się do takiej procedury, Komitet może postanowić, że konkretne państwo członkowskie przestało być członkiem od daty przez niego wskazanej¹⁷. W praktyce pierwsze informacje dotyczące zastosowania tych norm pojawiły się w dniu 5 grudnia 2017 roku, kiedy Komitet

---

¹³ Por. art. 44 ust. 2 Umowy ustanawiającej Afrykański Bank Rozwoju z 4 sierpnia 1963 roku, <https://www.afdb.org/fileadmin/uploads/afdb/Documents/Legal-Documents/Agreement%20Establishing%20the%20ADB%20final%202011.pdf> (dostęp 7 lutego 2019 r.).

¹⁴ R ŚLIWKA, *Afrykański Bank Rozwoju i Afrykański Fundusz Rozwoju*, «BiK» 12/1986, s. 26.

¹⁵ Por. art. 42 ust. 2 Umowy ustanawiającej Azjatycki Bank Rozwoju z 22 sierpnia 1966 r., <https://www.adb.org/sites/default/files/institutional-document/32120/charter.pdf> (dostęp 7 lutego 2019 r.).

¹⁶ Por. art. VI § 2 Umowy o utworzeniu Międzynarodowego Banku Odbudowy i Rozwoju Gospodarczego z 22 lipca 1944 r., (Dz. U. z 1948 r. Nr 40, poz. 292 ze zm.).

¹⁷ Por. art. 8 Statutu Rady Europy z 5 maja 1949 roku, [w:] *Dokumenty europejskie*, red. A. PRZYBOROWSKA-KLIMCZAK, E. SKRZYDŁO-TEFELSKA, II, Lublin 1999, s. 66.

Ministrów Rady Europy wszczął postępowanie w sprawie uchybienia zobowiązaniom państwa członkowskiego przeciwko Azerbejdżanowi w związku z wyrokiem w sprawie Ilgar Mammadov przeciwko Azerbejdżanowi wydanym przez Europejski Trybunał Praw Człowieka¹⁸. Organ ten stwierdził, że aresztowanie wybitnego azerbejdżańskiego polityka opozycji było niezgodne z prawem, a faktycznym celem takich działań było ukaranie go za krytykę rządu. Wobec braku reakcji ze strony Azerbejdżanu na wielokrotne wezwania do uwolnienia Ilgara Mammadowa, Komitet Ministrów zgodnie z art. 46 ust. 4 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka¹⁹ przekazał sprawę do Trybunału, w celu ustalenia przez nią legalności postępowania Azerbejdżanu w postaci nie zastosowania się do wyroku. Był to pierwszy w historii Rady Europy przypadek zastosowania takiego mechanizmu przeciwko państwu członkowskiemu. Postępowanie w sprawie naruszenia nie przewiduje wyraźnie sankcji wobec danego państwa. Jeżeli Trybunał stwierdzi, że państwo nie wykonało wyroku, zwraca sprawę do Komitetu w celu rozważenia wszelkich dalszych środków, jakie należy podjąć²⁰. Istnieje szereg narzędzi, które może zastosować Komitet Ministrów, takich jak wydawanie decyzji, uchwał i organizowanie spotkań „wysokiego szczebla”, ale bardziej konkretne sankcje, takie jak nakładanie grzywien, nie są dla niego dostępne. Jeżeli postępowanie w sprawie uchybienia zobowiązaniom państwa członkowskiego nie przyniesie konkretnych rezultatów, państwo może ostatecznie ryzykować zawieszenie lub wydalenie z Rady Europy²¹.

Możliwość usunięcia państwa członkowskiego przewiduje również w akcie założycielskim Międzynarodowy Fundusz Walutowy w sytuacji, gdy państwo nie wypełniając uporczywie nałożonych na niego

---

¹⁸ Orzeczenie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z 22 maja 2014 r. w sprawie Ilgar Mammadov przeciwko Azerbejdżanowi, skarga nr 15172/13.

¹⁹ Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności z 4 listopada 1950 r., (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284).

²⁰ Por. art. 46 ust. 5 Konwencji (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284).

²¹ K. DZEHTSIAROU, D.K. COFFEY, *Suspension and expulsion of members of the Council of Europe: difficult decisions in troubled times*, «International and Comparative Law Quarterly» 2/2019, s. 444.

zobowiązań może zostać wezwane do wystąpienia z tej organizacji na podstawie decyzji Rady Gubernatorów, która podejmowana jest większością osiemdziesięciu pięciu procent ogólnej liczby głosów przysługujących wszystkim członkom²². Pierwszymi krajami socjalistycznymi, a jednocześnie założycielami tej organizacji od 1946 roku były: Polska, Czechosłowacja i Jugosławia. Na ich pozycję w Funduszu ogromny wpływ miała międzynarodowa sytuacja polityczna. Powstanie dwóch przeciwstawnych obozów państw oraz polityk i zimnej wojny lat pięćdziesiątych miało niekorzystny wpływ na możliwość rozwoju współpracy krajów o odmiennych ustrojach politycznych na forum Funduszu. Okoliczności te doprowadziły w 1950 roku do wystąpienia Polski z organizacji, natomiast w 1954 roku do wykluczenia Czechosłowacji jako pierwszego państwa, które poddane zostało tej procedurze²³.

Nieprzewidzenie w umowie założycielskiej prawa do wykluczenia tworzy pewien stan niepożądanego próżni prawnej. Prawo to stało się konieczne wobec zaistniałej, a nieprzewidzianej sytuacji politycznej. Brak ten wypełniono przez praktykę, o charakterze praeter legem, wyłączenia państwa z bieżącej działalności organizacji²⁴. Taki przypadek stanowi udział Kuby w Organizacji Państw Amerykańskich²⁵.

Członkostwo w organizacji międzynarodowej wygasa automatycznie w konsekwencji utraty przez konkretne państwo suwerenności, jak miało to miejsce w przypadku Egiptu i Syrii w 1958 roku po ich połączeniu w Zjednoczoną Republikę Arabską²⁶, czy też w Powszechnym Związku Pocztowym w przypadku Tanganiki i Zanzibaru po połączeniu w 1964 roku w Zjednoczoną Republikę Tanzanii²⁷ oraz przypadek Sahary Hi-

---

²² Por. art. XXVI ust. 2 p. b Umowy o Międzynarodowym Funduszu Walutowym z 22 lipca 1944 r., (M. P. z 2010 r. Nr 36, poz. 501 ze zm.).

²³ W. WŁODARCZYK-GUZEK, *Kraje socjalistyczne w Międzynarodowym Funduszu Walutowym*, «Acta Universitatis Lodziensis» 87/1988, s. 142.

²⁴ J. MENKES, A. WASILKOWSKI, *Organizacje międzynarodowe...*, s. 281.

²⁵ A. GWIAZDA, *Powolna normalizacja relacji Stanów Zjednoczonych z Kubą*, «Ameryka Łacińska» 1/2017, s. 67.

²⁶ N. BAHLAWAN, *Arabska wiosna w Syrii i jej reperkusje w regionie Bliskiego Wschodu*, «Krakowskie Studia Międzynarodowe» 1/2012, s. 167.

²⁷ A. CICHECKA, *Strategie państw w polityce międzynarodowej – przykład Tanzanii*, «Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego» 1/2016, s. 139.

szpańskiej po podziale w 1976 roku pomiędzy Maroko i Mauretanię²⁸. W Organizacji Narodów Zjednoczonych znany jest także przykład Północnego i Południowego Jemenu po połączeniu w 1990 roku²⁹.

Reguła powyższa nie dotyczy przypadku, gdy utrata suwerenności jest konsekwencją naruszenia prawa międzynarodowego w postaci aktu agresji. Wobec uznania irackiej inwazji na Kuwejt w 1990 roku za agresję i podjęcia działań zbiorowych w celu wyzwolenia Kuwejtu nie uznano zakończenia bytu państwowego Kuwejtu i wygaśnięcia jego członkostwa w ONZ³⁰.

W większości zatem organizacji międzynarodowych przewidujących możliwość wykluczenia własnych członków, decyzję o takim procederze może podjąć tylko organ naczelny, niekiedy dokonuje tego na wniosek innego organu. W niektórych organizacjach decyzja o wykluczeniu może zostać zastosowana jedynie, jako kolejna sankcja wobec członka organizacji. Zwykle najpierw musi być zastosowana sankcja zawieszenia praw członkowskich wobec danego państwa. Jeśli organ naczelny nie przywróci takiemu członkowi powyższych praw w ciągu roku od daty ich zawieszenia, wówczas automatycznie przestaje on być członkiem organizacji. W niektórych organizacjach występuje jeszcze inne rozwiązanie. Organ naczelny jest uprawniony do wezwania członka nie wykonującego swoich obowiązków do wystąpienia z organizacji w terminie przez ten organ określony. Jeśli państwo tego nie uczyni, wówczas przestaje automatycznie być członkiem organizacji po upływie tego terminu³¹.

---

²⁸ S. CHAZBIJEWICZ, *Polityczny konflikt o terytorium Sahary Zachodniej*, «Forum Politologiczne» 10/2010, s. 349.

²⁹ A. K. SIADKOWSKI, *Jemeńskie pragnienie demokracji – pomiędzy Arabią Szczerliwą a terroryzmem. Przemiany polityczne i społeczne w Jemenie AD 2011*, «Przegląd Politologiczny» 1/2014, s. 320.

³⁰ J. MENKES, A. WASILKOWSKI, *Organizacje międzynarodowe...*, s. 282.

³¹ Z. M. DOLIWA-KŁEPACKI, *Encyklopedia organizacji międzynarodowych*, Warszawa 1997, s. 98.

4. SKUTKI WYKLUCZENIA PAŃSTWA CZŁONKOWSKIEGO Z ORGANIZACJI MIĘDZYNARODOWEJ

Wśród efektów dotyczących państwo wykluczone należy na pewno wskazać ograniczenie, a nawet wyłączenie wszelkich korzyści, jakie mogło ono uzyskać dzięki członkostwu. Zaliczyć do nich trzeba na pewno korzyści polityczne, odnoszące się do zwiększenia stabilności, zarówno wewnętrznej, jak i w regionie, oraz wzrostu poziomu bezpieczeństwa na całym jego terytorium. Niewątpliwie zaliczyć tutaj można także korzyści gospodarcze, zwiększające rozwój gospodarczy, innowacyjność i konkurencyjność na światowym rynku. Korzyści społeczno – kulturowe, które państwo może utracić w wyniku jego usunięcia z organizacji międzynarodowej to bez wątpienia utrata możliwości przekazywania wiedzy i doświadczeń, a także doskonalenie kwalifikacji zawodowych, które prowadzą do zwiększenia specjalizacji i profesjonalizacji³².

Z tą utratą uprawnień i korzyści wiąże się też pozbawienie wszelkich kosztów związanych z udziałem w organizacji międzynarodowej. Każde państwo zobowiązane jest do wnoszenia składek członkowskich, które stanowią źródło jej dochodów, a także umożliwiają podjęcie określonych działań statutowych. W przypadku wykluczenia jednego z jej członków, niezbędnym jest aby organizacja w dalszym ciągu funkcjonowała, nie posiadając takich samych środków finansowych, jakie posiadała w momencie czynnego udziału państwa, które zostało z niej usunięte.

Oczywistym jest, że każde państwo funkcjonujące w określonej organizacji dąży do uzyskiwania dla siebie pewnych przywilejów i uprawnień. W sytuacji jego wykluczenia musi być skoncentrowane na tym, iż pojawić się mogą pewne utrudnienia i ograniczenia związane z wcześniejszym członkostwem oraz przysługującymi uprawnieniami. Usunięcie państwa z organizacji to zerwanie wszelkich więzów, które je z nim łączyły, począwszy od tych integracyjnych, po konkretne misje i plany, które wspólnie z innymi państwami oraz organizacją były realizowane.

---

³² A. KONARZEWSKA, *Członkostwo w Unii Europejskiej – korzyści dla Polski*, «Bezpieczeństwo Narodowe» 7-8/2008, s. 28.

Ponadto, należy wspomnieć o zwiększonej niezależności państwa, które zostało usunięte z danej organizacji. Wgląd na interesy organizacji, jej zadania i cele, z momentem wykluczenia przestają być zagadnieniami, którymi kieruje się państwo nie będące jej członkiem. Nie jest ono także zobowiązane do jakichkolwiek działań, które miałyby związek z interesem organizacji, do której należało. Staje się ono całkowicie niezależnym podmiotem, na który nie ma wpływu żaden inny podmiot, w tym organizacja międzynarodowa, do której należał oraz pozostałe państwa członkowskie. Status państwa członkowskiego oznacza więc przeniesienie kompetencji w wielu dziedzinach na szczebel organizacji, która podejmuje działania w interesie wspólnym, choć w praktyce są w takim przypadku rozbieżności³³.

Państwo wykluczone nie ma uprawnień związanych z braniem udziału w procesie podejmowania decyzji, który odbywa się w ramach organizacji, do której należało. Nie może wybierać i być wybieranym do organów organizacji, czy też uczestniczyć w spotkaniach plenarnych. Nie bierze także udziału w nominowaniu funkcjonariuszy organizacji. Nie posiada także obowiązku uczestniczenia w pracach czy też działalności organizacji, a także solidaryzowania się z nią i jej członkami³⁴.

Wykluczenie państwa z organizacji międzynarodowej stanowi sankcję za jego niewłaściwe postępowanie. Jest to ostateczna forma kary, której efektem jest zerwanie wszelkich kontaktów z organizacją. Powtórne przystąpienie do niej zależy od woli organizacji oraz przeprowadzenia postępowania akcesyjnego, które w takiej sytuacji jest niezbędne. Państwo wykluczone staje się państwem trzecim, które na nowo nawiązuje relacje z organizacją i tworzy wzajemne powiązania.

---

³³ W przypadku Polski i jej udziału w Unii Europejskiej, wprowadzenie procedury wykluczenia, które z resztą nie została uregulowana w żadnym akcie prawnym, pozbawiło by ją dynamiki wzrostu PKB, a także poziomu importu i eksportu. (W. M. ORŁOWSKI, *Droga do Europy. Makroekonomia wstępowania do Unii Europejskiej*, Łódź 1998, s. 84).

³⁴ J. MENKES, A. WASILKOWSKI, *Organizacje międzynarodowe. Wprowadzenie do systemu*, Warszawa 2004, s. 104.

5. ZAKOŃCZENIE

Złożoność współczesnych stosunków międzynarodowych jest wynikiem ciągłych ewolucji zachodzących na płaszczyźnie wydarzeń i procesów w środowisku globalnym, w którym uczestniczą podmioty prawa międzynarodowego, w tym także organizacje międzynarodowe. W znacznym stopniu oddziałują one na kraje poprzez kreowanie nowych mechanizmów współżycia, a także narzucają pewne normy obowiązujące w ramach współpracy międzynarodowej. Najważniejszym przejawem życia międzynarodowego jest pobudzenie wzajemnych stosunków między państwami, które stają się podstawą do zwiększenia efektywniejszego przepływu informacji, dóbr oraz usług. Udział państw w organizacjach międzynarodowych może sprzyjać ochronie interesów, a także dawać ogromne możliwości rozwoju. Dlatego też należy stwierdzić, iż przynależność państw do organizacji międzynarodowych pomaga im w kreowaniu polityki bezpieczeństwa oraz jest pewnego rodzaju filarem, dzięki któremu państwa członkowskie wzmacniają swoje słabsze strony przy pomocy państw silniejszych³⁵.

Każde państwo podejmuje decyzję o przystąpieniu oraz wystąpieniu z organizacji międzynarodowej, jednak to także organizacja posiada władzę nad państwem w postaci zawieszenia go w przysługujących mu uprawnieniach czy też poprzez jego wykluczenie. Te formy ograniczenia, a wręcz pozbawienia członkostwa stanowią ogromną konsekwencję dla państwa w zamian za postępowanie godzące w interesy organizacji.

Nie wszystkie organizacje międzynarodowe decydują się na zamieszczenie w swoim akcie założycielskim regulacji dotyczących wykluczenia własnych członków. Z reguły mają one na celu jednoczenie oraz szeroką integrację, która w swym założeniu sprzeczna jest z możliwością wykluczenia danego państwa członkowskiego. Na uwagę zasługuje także fakt, iż do momentu kiedy w rzeczywistości prawnomiędzynarodowej nie pojawia się potrzeba wykluczenia danego członka, organizacje nie mają powodów, dla których takie regulacje znalazłyby zastosowanie

---

³⁵ M. MIRONOWICZ, *Rola organizacji międzynarodowych...*, s. 235.

i dlatego też nie podejmują działań w celu ich wdrożenia czego przykładem jest Unia Europejska.

Istnieją także organizacje, które w momencie utworzenia decydują się na zamieszczenie w umowie założycielskiej regulacji dotyczących wykluczenia państwa członkowskiego, a także procedury w ramach której takie postępowanie będzie się odbywać czego przykładem jest Organizacja Narodów Zjednoczonych.

Bez względu jednak na to czy akt założycielski zawiera takie uregulowania czy też nie, w przypadku postępowania, które naruszy interesy organizacji międzynarodowej ze względu na niewłaściwe działanie bądź zaniechanie państwa członkowskiego, upoważnione organy organizacji podejmują określone działania, które z jednej strony mają na celu wyeliminowanie negatywnych skutków tychże działań, a z drugiej usunięcie podmiotu, który właśnie takiego rodzaju czyny podjął.

WYKLUCZENIE PAŃSTWA CZŁONKOWSKIEGO Z ORGANIZACJI MIĘDZYNARODOWEJ

Streszczenie

Znaczenie organizacji międzynarodowych we współczesnym świecie, a w szczególności ich członków, którzy posiadają szerokie spektrum możliwości przynależenia do poszczególnych społeczności wzrasta z roku na rok, co umożliwia im kształtowanie własnych interesów narodowych przy pomocy narzędzia, jakim są właśnie organizacje międzynarodowe. Formą ograniczenia a wręcz pozbawienia praw przysługujących państwom, które należą do organizacji międzynarodowej jest ich wykluczenie ze struktur organizacyjnych. Jest to swego rodzaju konsekwencja, z którą państwo członkowskie musi sobie radzić dopuszczając się określonych działań naruszających podstawy funkcjonowania tejże organizacji. Nie każdy czyn godzący w interesy organizacji stanowi podstawę wykluczenia. Jest to najdotkliwszy ze skutków, jakie organizacja może przewidywać w swoim statucie, ponieważ to właśnie akt założycielski zawiera postanowienia w tym zakresie. Wykluczenie z organizacji jest,

jako przejaw mocy organizacji w stosunku do członków, podstawą jej władzy nad członkami.

EXCLUSION OF A MEMBER STATE FROM AN INTERNATIONAL ORGANIZATION

Summary

The importance of international organizations in the modern world is rising year by year, enhancing the status of their members and giving them a wide range of opportunities to join diverse groups and communities, which enables them to shape their national interests using their membership in international organizations as an expedient instrument of leverage. If a state has its membership in an international organization restricted or is crossed off the list of members, it will sustain a serious blow to its rights. Restricted membership or outright exclusion is a specific consequence a member state may have to cope with if it has acted in contravention of the principles and regulations which are binding on the members of the given international organization. Not every act that violates the interests of an organization gives grounds for full exclusion, which is the severest penalty an international organization can prescribe in its statute. The power to exclude noncompliant members is a manifestation of the organization's prerogatives and the basis of its authority over its members.

Słowa kluczowe: Organizacja międzynarodowa; państwo; wykluczenie; członkostwo.

Keywords: International organizations; the state; exclusion; membership.

Bibliografia

- BAHLAWAN N., *Arabska wiosna w Syrii i jej reperkusje w regionie Bliskiego Wschodu*, «Krakowskie Studia Międzynarodowe» 1/2012, s. 165-181.
- BLOKKER N., SCHERMERS H., *International Institutional Law: Unity Within Diversity*, Haga 2003.

- CHAZBIJEWICZ S., *Polityczny konflikt o terytorium Sahary Zachodniej*, «Forum Politologiczne» 10/2010, s. 337-351.
- CICHECKA A., *Strategie państw w polityce międzynarodowej – przykład Tanzanii*, «Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego» 1/2016, s. 137-150.
- DOLIWA-KLEPACKI Z.M., *Encyklopedia organizacji międzynarodowych*, Warszawa 1997.
- DZEHTSIAROU K., COFFEY D.K., *Suspension and expulsion of members of the Council of Europe: difficult decisions in troubled times*, «International and Comparative Law Quarterly» 2/2019, s. 443-476.
- GWIAZDA A., *Powolna normalizacja relacji Stanów Zjednoczonych z Kubą*, «Ameryka Łacińska» 1/2017, s. 65-78.
- KOCOT K., *Organizacje międzynarodowe. Systematyczny zarys zagadnień prawa międzynarodowego*, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1971.
- KONARZEWSKA A., *Członkostwo w Unii Europejskiej – korzyści dla Polski*, «Bezpieczeństwo Narodowe» 7-8/2008, s. 26-45.
- MAGLIVERAS K., *Exclusion from Participation in International Organisations: The Law and Practice Behind Member States' Expulsion and Suspension of Membership*, Haga-Londyn-Boston, 1999.
- MENKES J., WASILKOWSKI A., *Organizacje międzynarodowe. Prawo instytucjonalne*, Warszawa 2017.
- MENKES J., WASILKOWSKI A., *Organizacje międzynarodowe. Wprowadzenie do systemu*, Warszawa 2004.
- MIRONOWICZ M., *Rola organizacji międzynarodowych w kształtowaniu polityki bezpieczeństwa państw w środowisku międzynarodowym*, «Obronność. Zeszyty Naukowe» 3/2016, s. 224-237.
- ORŁOWSKI W.M., *Droga do Europy. Makroekonomia wstępowania do Unii Europejskiej*, Łódź 1998.
- SIADKOWSKI A. K., *Jemeńskie pragnienie demokracji – pomiędzy Arabią Szczęśliwą a terroryzmem. Przemiany polityczne i społeczne w Jemenie AD 2011*, «Przegląd Politologiczny» 1/2014, s. 315-334.
- SOCHOR E., *The Politics of International Aviation*, Londyn 1991.
- ŚLIWKA R., *Afrykański Bank Rozwoju i Afrykański Fundusz Rozwoju*, «BiK» 12/1986, s. 48-62.
- WEBER M., *Polityka jako zawód i powołanie*, Kraków-Warszawa, 1998.
- WHITE N. D., *The law of international organisations*, Manchester 2005.
- WŁODARCZYK-GUZEK W., *Kraje socjalistyczne w Międzynarodowym Funduszu Walutowym*, «Acta Universitatis Lodziensis» 87/1988, s. 141-167.